J. J. PRINS,

ORATIO

DE

INSTITUTIONE ACADEMICA,

AD FUTURUM SACRORUM ANTISTITEM FORMANDUM APTISSIMA.

LUGDUNI BATAVORUM,
APUD P. ENGELS.

MDCCCLVI.

ORATIO

DE

INSTITUTIONE ACADEMICA,

AD FUTURUM SACRORUM ANTISTITEM FORMANDUM APTISSIMA.

ORATIO

DE

INSTITUTIONE ACADEMICA,

AD FUTURUM SACRORUM ANTISTITEM FORMANDUM APTISSIMA,

QUAM HABUIT

JOHANNES JACOBUS PRINS,

THEOL. DOCT.

A. D. VII M. DECEMBRIS A. MDCCCLV,

QUUM ORDINARIAM THEOLOGIAE PROFESSIONEM

IN ACADEMIA LUGDUNO-BATAVA

SOLEMNI RITU AUSPICARETUR.

LUGDUNI-BATAVORUM,

APUD P. ENGELS.

MDCCCLVI.

E TYPOGRAPHEO J. G. LA LAU.

Academiae lugduno-batavae curatores, viri nobilissimi, amplissimi!

Qui his ab actis es, vir consultissime!

Academiae rector magnifice!

Quarumvis artium et disciplinarum professores, viri clarissimi!

Qui juri dicundo et civitati regundae praeestis, viri integerrimi!

Sacrorum antistites, viri plurimum venerandi!

Artium et disciplinarum doctores, viri doctissimi!

Hujus academiae alumni, commilitones exoptatissimi!

Quotquot denique adestis, cives, hospites, suo quique loco, ordine et dignitate spectatissimi!

Auditores humanissimi!

Aut ego fallor mirifice, aut nullum est Sacrorum antistitis munere gravius, utilius nullum. Quod si quis ambitiosius aut gloriosius a me dici opinatur, cui per septemdecim annos et amplius munere illo in Reformatorum ecclesia fungi

contigit, is secum et consilium ejus reputet et amplitudinem. Rei Christianae pro viribus prospicere, Ecclesiae commoda sancte curare, laetum salutis, per CHRISTUM partae, nuntium ad homines, peccato miseros, perferre, totum Dei ad beandum genus humanum consilium pro concione exponere, ritus ceremoniasque sacras in aedibus Deo dicatis administrare, pueros hominesque rudiores exercitiis, quae dicuntur, catecheticis ad sinceram Euangelii professionem praeparare, singulos coetûs socios, divinitus sibi commissos, pro varia eorum indole, aetate, conditione prudenter admonere, corrigere, consolari omnique cura id agere, ut ad vitam vere Christianam perducantur atque ita a peccato ejusque miseria liberentur Deoque reconcilientur: quis tandem est, Auditores! qui haec omnia ceteraque huc pertinentia non maxima putet et ad patriae hominumque generisque adeo humani salutem promovendam efficacissima? O terque quaterque beatum mortalem, qui, auspice Deo, ad exemplar primogeniti, quem nobis dedit, ejus Filii, aliis salutis auctor et suasor ac veluti dux existit ad vitam aeternam eamque beatissimam! Profecto, summi PAULI Apostoli effatum est fide dignum: »Si »quis episcopatum appetit, ad bonum »opus adspirat."

Jam vero ad hoc tale tantumque munus bene gerendum futurum Sacrorum antistitem quovis

meliori modo formandum et instituendum esse, inter omnes hujus rei peritos, nostra quidem aetate, satis constat. Fuerunt sane inter antiquos Teleiobaptistas, et sunt fortasse etiamnunc, qui unumquemque hominem Christianum, dummodo aliquem rerum usum et non nimis vulgarem doctrinae Christianae cognitionem cum pietate conjungeret, ad obeunda muneris illius officia satis idoneum haberent. Et Quakeros notum est verbi divini ministris, proprie sic dictis, adeoque veri nominis Theologis, pro instituti ratione, facile carere, ita ut sine his suam Ecclesiae familiam tueri conentur. Sed ne Quakeros amplius curem, quippe quorum magis laudanda sit animi pietas morumque integritas quam Ecclesiae docendae ac regendae sapientia, recentiores certe Teleiobaptistae, antiquo errore rejecto, Theologiae disciplinam ad bene gerendum munus sacrum omnino necessariam esse, non verbis tantum pronuntiarunt, sed et re factisque palam ac publice ostendunt. Quid? quod et hodierni in patria nostra, qui dicuntur, Separatistae, postquam per aliquot annos cerdonibus, sutoribus aliisque ejusdem notae hominibus indoctis tanquam doctoribus usi fuerunt, jam sapienti consilio, ut scilicet res suas melius curarent, scholam condiderunt qualemcunque Theologicam, unde novum prodeat, magis cultum ac politum, antistitum Sacrorum genus. Nec mirandum sane. Quamvis

enim ad munus suum veluti natus sit oporteat Sacrorum antistes variaeque in eo requirantur mentis animique dotes haud vulgares, vel sic tamen ipse non nascitur, sed fit. Doctrina vim promoveat insitam prorsus necesse est, et sine diligenti exercitatione naturalis parum valet ingenii bonitas. Quo gravius porro et utilius est, de quo dicimus, munus et quo plura sunt et graviora ejus officia, eo minus illotis, quod ajunt, manibus illud aggrediantur oportet, quotquot illi totos se dicare gestiunt. Quin et de quorumdam mediocritate non valde desperandum est, dummodo aptâ institutione ad optima quaevis et praeclara appetenda evehantur.

De his igitur inter omnes, longa experientia edoctos, satis constat. At ubi jam de apta illa, qua opus est, futuri Sacrorum antistitis institutione accuratius definienda agitur, multum inter se dissentiunt. Has vero diversas sententias, sibi invicem plus minusve oppositas, omnes hîc recensere longum est; nonnullas tamen, potiores saltem, breviter memorare, ab hoc loco alienum non videtur. Haud prorsus enim desunt, qui tantam esse optimorum cujuscunque generis de disciplina nostra librorum copiam arbitrentur, ut in scholis haud amplius tractetur necesse sit: quos libros si juvenes domi legant et diurnâ versent nocturnâque manu, satis docti evadant et probabiles verbi divini interpretes. Nec novum

quid et inauditum proferunt, qui ita loquuntur. Fuisse jam in alma hac Musarum sede accepimus, RUHNKENII et vero, qui hunc praecessit, HEMSTERHUSII quoque aetate, qui historiam libris legendis rectius disci perhiberent, quam adeundis Professorum scholis. »Solitus erat HEMSTERHU-»SIUS", ut ejus utar exemplo, »historiam reipu-»blicae Batavae enarrare, tanta audientium mul-»titudine et adprobatione, ut illa non solum »historiae, sed et prudentiae civilis institutio »haberetur; at WAGENARII de historia patriae »opere edito, paulatim deficientibus ad id, quod, »ut quidem putabant, jam editum legere possent, »studiis, illae HEMSTERHUSII scholae vacuae relin-»quebantur". Ita quidem de HEMSTERHUSIO ejusque seculi, quam vocat, perversitate WYTTENBACHIUS in celebrata illa, quam edidit, RUHNKENII praeceptoris vitae enarratione. Quem tunc temporis recentem errorem ad haec nostra usque tempora non tantum permanasse, sed et, quod de fama dici solet, crevisse eundo, vehementer sane dolendum est. Falluntur enim egregie, me quidem judice, qui librorum usum domesticum lectionibus publicis frequentandis praeferunt, nec sua bona norunt cives Academici, qui has lectiones negligunt, ne pereant scilicet domestica illa studia. Quae quidem studia longe abest, ut parvi faciam aut supervacanea existimem, quandoquidem sine sedula exercitatione privata, adhibitis, quae prae-

sto sunt, doctrinae adminiculis, ne optima quidem quidquam prodesse potest publica institutio. Sed idem fidenter affirmare ausim, in futuro Sacrorum antistite longe plura et prorsus alia etiam requiri, quam quae sibi per librorum usum parare possit Theologiae studiosus. De quibus si me interrogaveritis, habeo quod respondeam. In eo enim non doctrinae veluti farrago requiritur, undecunque conflata et coacervata, sed ipse doctrinae ope excolendus est et quasi nutriendus homo ejus interior. Acuendum est ingenium et mens collustranda et vero etiam commovendus animus atque ita dirigenda et ad omne, quod pulcrum, bonum verumque est, omni virium intentione sectandum flectenda voluntas, ut, penitus ipse intus excultus et informatus, homo tandem reddatur vere humanus idemque vere Christianus. Haec autem veri nominis institutio sive, ut apud PLATONEM dicitur, *τροφὴ καὶ παιδεία* doctorem requirit peritissimum ac prudentem, qui tirones, suo cujusque convenienter ingenio, benigne excipiat doceatque et doctrina, monitis, consuetudine, exemplo illum boni verique flagrantem amorem studiumque indefessum in discipulorum animis excitet alatque perpetuo. Talem vero in eos vim efficacissimam habere posse libros illos, quibus tanquam inanimis et mutis utuntur magistris, mihi sane, quidquid sibi persuadent alii, prorsus incredibile est. Quâ de re mecum sentientes

haud pauci in omnia contraria ruunt. Scholas condendas esse clamitant et aperienda angustiora, quae dicuntur, seminaria, ubi una viventes ad certum definitumque modum erudiantur et exerceantur generosi juvenes, ad munus Sacrum destinati; haec autem seminaria ita esse ordinanda, ut ne a recto tramite vel latum unguem deflectant studiosi, summa cura caveatur; propterea quoque haud aliam, quam quae ad symbolorum normam diligenter exacta et Ecclesiae auctoritate sancita sit, ibi tradendam et fere eorum animis insculpendam esse doctrinam Theologicam; quin et strictis agendi vivendique regulis observandis assuefaciendam esse imperitam et temerariam eorum juventutem et severa morum disciplina coërcendam esse ejus petulantiam atque ita domanda libera eorum ingenia. Quam quidem opinionem ne quis verbis a me exaggerari putet, Jesuitas testor aliosque iis haud dissimiles Ecclesiae Romano-Catholicae doctores, qui magna quidem eruditionis mole refercire solent discipulorum memoriam et intellectum, at simul ingenium opprimunt et, de cura animorum parum solliciti, ita eos fingunt et exercent, ut haud secus atque jumenta ad vehendum trahendumve et canes ad venandum exerceri videantur. Nec desunt, eheu! nostra saltem aetate, inter variarum familiarum Protestantes, qui simile quid prae liberaliori institutione Academica in votis habeant.

Sed nulla potest, nisi fallor, in rem Christianam capitalior pestis importari, quam hujusmodi illiberalis agendi ratio, cui vel effrenatam studiosorum licentiam paene praeferendam duxerim. Quid? quod ne praeclaro quidem institutionis, quam descripsimus, nomine abutendum est, ubi de talibus, quibus ipsa subvertatur humana natura, sermo est. Jam vero si inter has fere oppositas hominum opiniones media quaedam ineunda via est, quam tenuisse dicuntur beati, ultro se nobis offert memorata illa Academica institutio, quam a majoribus nostris, viris prudentissimis, traditam accepimus. Est enim, sapienter adhibita, institutio veri nominis, nec tamen aliud quid quam mera institutio. Et hanc quidem eos institutionem ad futurum Sacrorum antistitem formandum longe aptissimam habuisse, vel inde licet suspicari, quod in condendis Academiis Ecclesiae maxime salutem ob oculos habuerint. Voluerunt enim, ut hic et alibi cum aliis disciplinis bene multis praesertim Theologiae disciplina, tanquam in sede tranquilla et opportuna, habitaret et excoleretur strenue, unde quotannis bene praeparati prodirent Sacrorum antistites, vero ingenii animique cultu commendabiles. Cujus rei egregium habemus atque omni dubitatione majus documentum historicum in literis, a GULIELMO I^mo^, principe Arausiaco, ad illustrissimum hujus Academiae senatum missis

de DANAEI negotio, anno MDLXXXII, ubi »mihi »sane," inquit, »cum primum auctor essem »instituendae scholae, illud inprimis propositum »erat, ut studii Theologici prima et summa »haberetur ratio." Quod idem de ceteris omnibus valere, postea conditis in patria nostra Academiis, vix est, quod moneam. Haec autem de institutionis Academicae in Ecclesiam vi saluberrima, per longam annorum seriem usu comprobata, opinio ita invaluit apud nostrates, ut de alia Sacrorum antistitis formandi ratione ne cogitaverint quidem et a condendis, quae diximus, seminariis Theologicis omnes hodieque abhorreant Theologi liberaliores. Imo vero nuperrime lege apud Reformatos ecclesiastica denuo sancitum est, neminem prorsus ad munus sacrum, instituto examine, rite promoveri posse, nisi qui per tres quatuorve annos, probantibus Professoribus, Academiae studiisque in Academia Theologicis diligentem operam dederit. Audiuntur tamen, ut jam significavi, hac nostra aetate, hîc illîc obloquentium et nova molientium diversae voces. Quibus equidem motus, et personae meae et aetati et vero etiam muneri, quod hodie suscipio, gravissimo optime convenire ratus sum, hâc utens solemnitate, antiquam illam, nec tamen antiquatam, de Theologorum institutione Academica, omni alii longe praeferendâ, sententiam pro viribus ita probare, ut de eximia ejus bonitate et

utilitate nulla superesse possit dubitatio. Unde simul vobis omnibus, qui, Academiae Ecclesiaeque nostrae bene cupientes, hîc adestis, satis superque patere possit, et quid de Academico meo munere sentiam, et quomodo illo fungi apud animum meum constituerim. Dicam igitur de institutione Academica, ad futurum Sacrorum antistitem formandum aptissima.

De hoc vero argumento in tanto Eruditorum consessu dicturo, prae omnibus aliis vestra mihi indulgentia imploranda est, Auditores humanissimi! meae quippe tenuitatis probe mihi conscio. Cogitate, quaeso, si forte minus bene et copiose et eleganter verba fecerim, me ad hunc usque diem, quoties ad dicendum prodirem, una usum fuisse lingua vernacula et praeterea quamplurima mihi deësse, quibus tantis viris quodammodo placeam! Impense laetabor, mihi credite, si vobis, sin minus doctrinae copiam ingeniique acumen, at industriam certe et diligentiam et veri bonique amorem meum satis approbaverim. Itaque animis auribusque faveatis!

Institutionem Academicam hoc praesertim nomine laudaturus, quod ad futurum Sacrorum antistitem formandum longe aptissima sit, statim in controversiam incido, hisce diebus agitatam,

utrum in Academiis nostris Theologiae locus suus honosque in perpetuum constare debeant necne. Nimirum medio, quod dicitur, aevo, cum penes clericos et sacerdotes omnis paene esset literarum artiumque cultura, in Theologiam tanquam reliquarum reginam principatus delatus est; recentioribus vero temporibus se eo magis magisque orbari aut etiam subinde omni in disciplinis loco excludi vidit. Imo eo perventum est, ut eam reliquarum cognatione eximendam sibique solam relinquendam esse vociferati sint in patria nostra non impii tantum et turbulenti novatores aliquot, sed viri etiam honoratiores et eruditionis laude conspicui. De quâ quidem quaestione quominus multa disputem — nam cum iis mihi rem esse haud diffiteor — otium fecit Hengelius noster, in otio suo meritissimo minime etiamnunc otiosus. At lubet tamen, praeeunte eo, nonnihil in medium proferre, quo disciplinae illius, cui nomen dedi vitamque dicavi, jura ab omni impetu quodammodo saltem Academiae vindicem. Theologia enim, quod haud facile quis negaverit et vel ipsius nomen arguit, doctrina est, proprie sic dicta, quae, haud secus ac reliquae omnes, quae in Academiis traduntur, suis ipsa viribus nitatur, suis e principiis pendeat, suas in partes dividatur atque ad certam definitamque disciplinae normam ab omnibus excolatur germanis Theologis. Fateor equidem,

me, ita loquentem, non illam mihi velle Theologiam scholasticam, quae quondam nostris in scholis doceretur, vanissima quadam doctrinae specie indutam illam formulisque, quae dicuntur, artificialibus involutam, imo controversiis quam maxime futilibus litibusque sterilibus ita refertam, ut ad nullam prorsus aliam rem utilis esse videretur, nisi ad alendum, quod in proverbium abiit, odium Theologicum. Sed hanc mihi volo, quae inde a medio seculo praecedenti culta est et jam viget floretque veri nominis Theologia. Haec igitur, in qua explicanda ornandaque multi desudarunt desudantque adhuc ingenii subtilitate et doctrinae copia insignes viri; haec, inquam, de Deo rebusque divinis doctrina, ad Ecclesiae Christianae hominumque salutem apprime composita, inter reliquas omnes, quae coluntur, varii generis disciplinas locum suum et merito obtinere et jure suo sibi vindicare omnino videtur. Jam vero si »esse omnium illarum artium, quae ad huma»nitatem pertinent, commune aliquod vinculum »doctrinasque omnes quasi cognatione quâdam »inter se contineri" cum TULLIO verissime dicatur, quid tandem est, quod ab Academiis nostris una arceatur Theologia et vel exsul vagari vel in suis tantum seminariis solitaria habitare cogatur? Quam iniquam ejus sortem et Academiarum nostrarum et vero ipsius religionisque, quam profitemur, sanctissimae causâ lugeremus vehementis-

sime. Academiam vobis fingite Lugduno-Batavam, quae princeps omnium in patria nostra dici consuevit et hoc suo nomine ad hunc usque diem non immerito gloriatur, eam fingite vobis, Theologorum luce haud amplius collustratam! Habetis jam, quam dicitis, Universitatem, in quâ scilicet historia enarretur universa, historia vero ecclesiastica, quae cum eâ intime cohaeret, non item; in quâ omnis strenue tradatur philosophia, summa vero ejus pars, quae de Deo agit et Theologia dicitur Naturalis, non item; in quâ — ne plura excitem — Graecae Latinaeque et vero Orientales summâ curâ colantur literae totiusque antiquitatis grammatice explicentur, quae supersunt, monumenta, quin et ipse Koranus, Arabum liber sanctissimus, Sacra vero Novi Veterisque Testamenti scripta, quae ipsam Dei patefactionem, scripto nobis consignatam, et rei Christianae initia ipsiusque adeo divinae veritatis normam atque obrussam continent, non item! Quorsum haec? Nimirum ut intelligatis, Auditores! quantopere Academiae intersit, suum inter bonarum artium doctrinarumque cultores Theologis constare locum. Nec tamen nego, illa a me praesertim in Theologorum ipsiusque adeo Theologiae favorem disputata esse. Haec enim, quod haud infima ejus laus censenda est, haec, si qua alia disciplina, utut sui juris, ceterarum tamen tantum non omnium subsidia sibi quaerit

easque sibi in auxilium vocat quotidie humanique nihil prorsus a se alienum putat, etiamsi res maxime divinae ejus curae commissae sint. »Omnia vestra sunt", ita PAULUS Apostolus ad omnes CHRISTO fidem habentes: quod ejus dictum praeclarum de Theologis inprimis valet vere Christianis, quippe quorum nemo nomine suo dignum se praestiterit, nisi liberaliorum artium literarumque humaniorum cognitione probabiliter tinctus fuerit. De literis autem humanioribus studiisque, quae dicuntur, Theologorum propaedeuticis vix est, quod dicam: adeo in oculos incurrit, haec prorsus ei necessaria esse, qui in Theologicis vitae suae tabernaculum collocare cupiat. Sed dici non potest, quantum ei Matheseos, Historiae Naturalis, Physices et Astronomiae elementa aliaque plura ejusmodi nosse profuturum sit, simul atque ipsi adeo Theologiae operam suam navare inceperit. Nec Semiticarum dialectorum aut Philosophiae, quae dicitur, Theoreticae ejusque inprimis partis Anthropologicae studium a Theologo sine gravi negligitur rei suae detrimento. Quin nihil fere docendo traditur in Academia, quod non ad futurum Sacrorum antistitem exornandum informandumque aliquatenus saltem conducat. Quod non tantum de variae ejusque fructuosissimae doctrinae copia, quam sibi ita acquirat, a me dici putetis, quamquam et hec non nihili pendendum est; sed id inprimis

mihi volo, eum per illarum cultum artium disciplinarumque ad quaevis bona et honesta et sublimia cum intelligenda tum appetenda institui. Et literis quidem, ut in confesso est, ad omnis elegantiae et humanitatis sensum excolitur et in antiquitate quasi habitare assuescit. Deinde in quorumvis philosophorum scholis res et quae oculis subjectae sunt et quae mente sola comprehenduntur, indagare, discernere, dijudicare discit, ita ut ad verum ubivis cernendum acer fiat et acutus mentis ejus veluti oculus. Quibus denique dotibus si germanum illud veri studium, quod *φιλοσοφίας*, proprie ita dictae, nomen gerit, in ejusdem animo excitatum accesserit, quae non praeclara de tali tamque exercitato juvene ejusque in Theologia progressibus augurari licet! Hanc vero regiam ad nostram disciplinam inire viam, quî tandem, obsecro vos, futurus poterit Theologus, simul ac temerariis quorumdam conatibus id effectum erit, ut Theologiae ejusque studiosis suus in Academia locus denegetur? Sed ut ad hunc usque diem iis non denegatum esse locum illum ex animo gaudemus, ita et ne in posterum ullo modo denegetur, votis optamus ardentissimis, omnem omnino Academicam institutionem ad futurum Sacrorum antistitem informandum aptissimam habentes.

Hisce jam pro orationis consilio breviter disputatis, age, ipsam, qualis in Academiâ traditur,

Theologiae doctrinam ita contemplemur, Auditores! ut hanc quammaxime ad illam, quam dicimus, Sacrorum antistitis informationem valere, luce nobis clarius appareat! Et de universa quidem Theologia hîc mihi sermonem esse facile intelligitis. Nam quamquam, pro ingeniorum diversitate, alii aliam ejus partem sibi eligant, quam in deliciis habeant et in quâ majorem prae ceteris ponant operam, vel sic tamen nemo Theologus dici potest, nisi singulas laudabiliter calleat disciplinas Theologicas. Adeo enim inter se cohaerent et unum quasi corpus constituunt, ut haec illave pars haud sine gravi negligatur ceterarum detrimento. De quibus Theologiae partibus enucleate coram vobis dicere supersedendum mihi videtur. In vulgus enim notum est, tres quatuorve hodie distingui atque in suas denuo particulas dividi. Habet sane, quo se commendet tripartita SCHLEIERMACHERI distributio, quem suo quisque modo secuti sunt ROSENKRANZIUS, PELTIUS aliique recentiores. Nec tamen scio, annon antiquior quadripartita, quippe simplicior et facilior et erga exegeticam disciplinam multo aequior, praeeuntibus NÖSSELTO, STÄUDLINO, SCHMIDTIO, PLANCKIO, CLARISSIO nostro, HAGENBACHIO, aliis, longe praeferenda sit. Est saltem inter nostrates divulgata et celebrata maxime. Cujus rei nobis testis est KOOPMANSIUS, vir clarissimus, qui, ante hos quinque et viginti annos, oratione sua inau-

gurali, Amstelodami habita, egregie docuit, ex interpretatione, historia, philosophia omnem constare Theologiae disciplinam eamque hoc nomine prorsus literariam dicendam esse. Quibus tamen nisi pars addatur, quam prae ceteris practicam appellare solent, quaeque, his maxime diebus a MUURLINGIO inter nostrates exculta et a NIERMEYERO, decessore meo, commendata, Theologiam, quae dicitur, catecheticam, homileticam, liturgicam, pastoralem, politico-ecclesiasticam complectitur, ne plenam omnis omnino Theologiae descriptionem habere existimetis! Neque putetis, quaeso, hanc practicam Theologiam ad Sacrorum antistitem futurum formandum unice valere, ceteras vero non item. Imo vero sine ceteris omnibus ne rite excoli quidem, nedum exerceri potest practica illa Theologiae pars, quae et ipsa, quamquam de praxi agit ecclesiastica, tota theoretica est, unde reliquarum omnium caput et consummationem eam fere dixeris. Sed hoc mihi volo, Theologiam exegeticam, quae critica et grammatica Veteris Novique Testamenti librorum interpretatione constat, et historicam, quae rei Christianae initia, progressus, vicissitudines hodiernumque ejus statum enarrat, et philosopham sive systematicam, quae in exponenda versatur religionis Christianae doctrina cum dogmatica, tum ethica, haud minus atque practicam illam ab eo colendas esse, qui munere

Sacro aliquando fungi in votis habeat. Quod simulac muneris illius, orationis initio breviter descripti, officia vobis in memoriam revocaveritis, mecum ipsi perspicietis continuo. Quid enim Sacrorum antistes? Rem Christianam promovendi, Sacram Scripturam coram populo explicandi, religionis sanctissimae doctrinam, veram illam puramque, tradendi, illustrandi, defendendi, indoctos quoscunque erudiendi, eruditos in fide Deo CHRISTOque habita confirmandi, errantes reprehendendi, afflictos miserosque consolandi, omnes omnino ad vitam vere Christianam cohortandi, verbo dicam, docendi provincia ei in Ecclesia demandata est. Hanc autem docendi provinciam suscipere eamque administrare, nisi ipse rem Christianam probabiliter edoctus sit, nemo potest. Requiritur prorsus, ut quam CHRISTO debemus, unigenito Dei filio eidemque homini perfectissimo, religionem ejusque in homines vitiosos vim efficacissimam, quâ, peccato ejusque miseriâ liberati, in Dei Patris communionem filiorum instar redeant, bene sibi cognitam et perspectam habeat atque in usus practicos convertere possit. Nec tamen perspectam potest habere, nisi per genuinam librorum Sacrorum interpretationem et accuratum historiae ecclesiasticae studium ad cognoscenda nostrae religionis placita dogmatica et moralia ejusque nativam indolem prorsus divinam probe perspiciendam,

philosophorum more, felici cum successu pervenerit. Ne dicam, hâc solâ eâque regiâ viâ eum de religionis Christianae veritate ita sibi penitus persuadere posse, ut eam aliis commendare et inculcare voce, exemplo vitâque omni haud facile desistat, quippe vim ejus salutarem ipse in diem magis expertus.

Jam vero, Auditores! si haec recte quidem a me dicta sunt, de institutionis Academicae utilitate et vero etiam necessitate, quoad Theologiam a futuro Sacrorum antistite discendam, vobis persuadere, facilis, ut videtur, res est. Haec enim, ut paucis eloquar quod sentiam, docta est et liberalis et practica institutio.

Et docta quidem propterea dicenda est, quod nullum omnino doctrinae apparatum usumque respuat. In exegeticis utrumque Veteris Novique Testamenti codicem, alterum Hebraeo, alterum Graeco sermone conscriptum, omni studio explorat ejusque singulos locos critices ope in integrum restituere et secundum certas Hermeneutices regulas, grammaticâ subtilitate adhibitâ consultoque loquendi usu, ita intelligere conatur, ut et in libros ipsos eorumque auctores prudenter inquirat ipsumque, quod continent, argumentum strenue investiget. In historicis deinde ipsos adit vel abditissimos fontes, unde res olim gestae cognoscantur, nec res tantum gestas earumque causas perscrutatur, sed et qui in iis prodeant, homines

populosque Christianos dijudicat et quae decreverint dogmata, nec non quos celebrarint ritus ceremoniasque sacras critice enarrat et quam in eos vim habuerit religionis illud institutum, quod Ecclesiam appellant, veluti digito commonstrare nititur. In systematicis porro, quae dicuntur, religionis Christianae doctrinam dogmaticam atque ethicam, ad normam Euangelii, suis e principiis deducere, ad philosophorum subtilitatem exigere, dilucide per partes exponere ejusque et divinam originem et maximam etiam gravitatem evidenter collustrare sibi habet propositum. Quibus denique Theologiae accedit pars illa, quam jam descripsimus, practica, quae doctam omnino et philosopham muneris Sacri ejusque officiorum expositionem continet, ad disciplinae, proprie sic dictae, normam probe exactam. Videtis igitur, quo jure docta vocetur, imo doctissima Academica institutio! »Quid vero," ita forte quis mihi objiciat, »haec omnia, quae enumeras, quid ad munus »Sacrum rite peragendum? Nocet, ut in pro»verbio est, omne nimium. Est modus in rebus, »neque omnia possumus omnes. Jam ubi pueri »tantum indoctique homines instituendi sunt et »aegrotantes spe futuri erigendi atque res Chri»stiana, Apostolorum more, ad captum vulgi »scilicet, exponenda et commendanda est, sim»plex sufficit et popularis, quam vocant, doctri»nae religionis cognitio. Tu igitur, o bone! doc-

»tiora illa Theologis relinquas, ne vero futuros »doceas Sacrorum antistites, quippe abstrusiora »et nihil ad vitam afferentia." Audio. Neque sane is ego sum, qui Theologiam, strictiori sensu ita dictam, coram concione tradendam et controversias scholasticas apud indoctum vulgus movendas esse putem. Imo dici vix potest, quot quantaque illa Theologiae cum ipsa, quam tractat, religione permutatio in rem Christianam damna intulerit. Sed idem hoc mihi persuasissimum habeo, ad haec duo, quae toto coelo distant, probe distinguenda atque ad rem Christianam quovis meliori modo promovendam bene instructos et Theologice eruditos requiri doctores Ecclesiasticos. Docet res ipsa, vel me tacente, haec tantum doceri et pro concione copiose tractari et ad omnem hominum temporumque rationem eâ, quâ par est, prudentiâ accommodari posse, quae quis sibi ab omni parte perspecta habeat et ipse pertractando revera sua fecerit. Testatur etiam omnis aevi historia, quae veritatis testis dici consuevit, quo tempore neglecta jaceat Theologia, eodem languescere ac veluti torpore hebetari vitam in Ecclesia vere Christianam, contra vero, eâ denuo cultâ atque exornatâ, religionem etiam ipsam effloruisse. Et nostra quidem tempora tantam attulerunt de rebus, ad religionem pertinentibus, opinionum diversitatem, tantasque pepererunt inter partes varias, in quas divisa est et dila-

cerata una CHRISTI ecclesia, rixas altercationesque, tamque vehementem patiuntur adversariorum quorumlibet in rem Christianam impetum, ut antistites sibi efflagitent, nec quavis doctrinae veluti aura commotos et exagitatos, nec probabili variae eruditionis copiâ carentes, sed ad religionem sanctissimam tuendam probandamque ab omni parte promtos atque paratos. Quare rationem ita concludimus, aptissimam esse institutionem Academicam, quippe doctissimam.

Nec tantum docta dicenda est, sed et liberalis, quam laudamus, institutio. Ab initio inde haec exoptatissimae liberalitatis nota nostris propria fuit Academiis, quippe cum renata libertate ortis. Postquam pro jure ac pro religione arma sumserant majores nostri, hanc condiderunt in Hollandia non scholam, sed Academiam, in qua omnes colerentur ingenuae artes ac disciplinae, eamque ipsâ institutionis lege appellarunt »liberam et publicam." Noverant enim pro eâ, quâ erant, prudentiâ viri sagacissimi, doctrinam quamcunque, nisi libere colatur, bene coli non posse et vi illatam nullam in quoquam fore vigentem stabilemve. Atque haec, quam proclamarunt, libertas Academica non in formâ tantum et constitutione, sed magis etiam in docendo discendoque posita est. Docent ea, ad quae docenda maxime vocati sunt, doctores, quâ quemque libet ratione, nec tamen aliis, quae praeterea utilia ducunt,

abstinere coguntur, neque etiam ad audiendum frequentandumque studiosorum quisquam cogitur. Omnes libere vivunt atque in studia libere incumbunt, prouti fert animus. Hoc igitur nomine a scholasticâ prorsus differt Academica institutio, ita ut quod in pueris necessarium sit, in juvenibus, ad quamdam aetatis maturitatem provectis, servile habeatur. Sine quâ libertate, quam tamen cave ne cum licentiâ quâvis confundas, aut fallor equidem, aut nulla prorsus cogitari potest veri nominis institutio. Neque est, Auditores! quod Ecclesia Christiana hanc in futuris suis antistitibus informandis libertatem aegre ferat eamque gravetur. Est enim ipsa liberrimum Dei hisce in terris institutum, ab omni servitutis specie alienissimum atque ad veram inter homines promovendam libertatem apprime compositum. Et tales inprimis sibi exoptat in diem magis antistites et doctores, qui non quae sibi tradita et a patribus accepta habent religionis Christianae placita memoriâ tantum teneant et sua vice tradant aliis, aut in verba magistri cujusdam qualiscunque tandem jurare consueverint, sed qui, praejudicatis opinionibus vacui, ipsam religionis doctrinam puram et intaminatam e limpido Sacri Codicis fonte hauriant et ex ipso optimi Servatoris ejusque Apostolorum ore exceptam ad populum ferant Christianum. Quod de Protestantium, qui dicuntur, et Reformatorum adeo Ecclesiae familia, quid-

quid contradicunt alii, ita valet, ut haec, demtâ, quam strenue propugnavit et quâ merito gloriatur, cogitandi explorandique libertate, sibi suisque principiis constare prorsus nequeat. Nec profecto metuendum est, ne religio ipsa, quam profitemur, Christiana hujus libertatis abusu labefactetur quodammodo et hisce in terris exstingui possit. Est enim indole suâ atque origine prorsus divina suaeque ipsa divinitatis in animis hominum testis atque vindex. »Vera fides amat libertatem," ita jam ante tria secula et amplius praestantissimus ANGELUS MERULA, cui, quo magis de religionis Christianae veritate nobis penitus persuasum est, eo alacrius toto animo assentiemur. Nimirum tanta est veritatis coelestis vis et efficacia, ut, libere explorata, luce splendeat continuo majore ac, veluti aurum argentumve a vilioribus metallis, eo dignoscatur facilius. Ita in ipsius maxime Ecclesiae salutem omnis illa cedit Academica institutio, quam ad informandos Sacrorum antistites aptissimam praedicamus, quippe non doctissimam tantum, sed et liberalem, quin etiam liberrimam.

Denique propterea quoque, quod p r a c t i c a est, institutionem commendamus Academicam. Quo dicto non hoc sane mihi volo, Theologiam in Academia tantum utilitatis causâ doceri et in Ecclesiae continuo usum convertendam esse. Vereor enim, ut, quae unice ad utilitatem spectat, et vere

docta sit et vere liberalis Theologiae disciplina. Nec Theologiae etiam, quae dicitur, pars practica mihi tantum, haec dicenti, versatur ob oculos, quam revera mere theoreticam esse jam significavi. Sed ideo practicam dicimus institutionem nostram Academicam, quod quae futurus Sacrorum antistes cognita sibique perspecta habere debeat, ibi cuncta tradantur, et ita quidem tradantur, ut ea in suos ipse usus convertere possit iisque mente animoque ipse excolatur et ad obeundum munus Sacrum, quantum fieri potest, praxi etiam exerceatur. Qua in re nostras multum iis praestare, quae in Germania habentur, Academiis, notissimum est. Ibi enim Theologiae docendae provincia doctoribus plerumque demandatur, scholâ tantum librorumque lectione eruditis, non autem vitâ hominum Ecclesiaeque usu exercitatis, neque ullum fere, quatenus Theologiam profitentur, cum Ecclesia commercium habentibus. Unde fit, ut seminariis, quae vocantur, homiletico-practicis huic malo medelam afferre conentur, quotquot Ecclesiae consulunt. Apud nos vero longe alia res est, neque ejusmodi magnopere desideramus seminaria. Ad Theologiam enim in Academia docendam hîc, vulgo duntaxat, ii tantum vocantur, qui per aliquod vitae tempus pluresve adeo annos muneris Sacri obierunt officia et praxin ipsi exercuerunt Ecclesiasticam. Jam ab his jure quodam exspectari potest, Ecclesiae iis quammaxime salutem

curae cordique esse eosque nihil magis docendo quaerere, quam ut in Ecclesiae usum erudiantur et exerceantur futuri Sacrorum antistites. Cujus gravissimi ejusdemque fructuosissimi officii praestandi ita sibi erat conscius praestantissimus noster NIERMEYERUS, quem unum e mortuis exempli gratia nominasse sufficiat, ut hoc in institutione suâ nunquam negligere sibi firmiter animo non proposuerit tantum, sed et fide interpositâ coram vobis, hoc ipso e loco, spoponderit publice. Cujus ego, pro tenuitate mea, insistens vestigiis, nihil etiam prius habebo aut antiquius, quam eo eniti, ut non tantum eruditi, sed et exculti CHRISTIque amore penitus imbuti atque bene exercitati e scholâ meâ prodeant Ecclesiae doctores. Quâ in re haud facile omne me tulisse puuctum existimaverim. Namque ea, nî fallor, vivimus tempora, quibus practica haec institutionis Academicae pars omni modo excolenda sit et promovenda, ut ne muneri suo gravissimo prorsus impar sit, quicunque, peractis studiis Theologicis, ad populi Christiani commoda curanda vocetur. Et talem omnino, quod gaudemus, suppeditat Academica institutio virium exercendarum facultatem multiplicem, catechesibus v. c. instituendis, orationibus Sacris conficiendis habendisque, disputatiunculis conscribendis aliisque ejusmodi pluribus, quin familiaribus etiam doctorum cum discipulis horumque inter se, moderante doctore, colloquiis et consuetu-

dine adeo quotidianâ, ut, si his omnibus bene utantur, magis magisque informari possint ac veluti praxi quâdam praeviâ exerceri studiosi juvenes.

Hîc, cursu peracto, pedem figere et, causâ peroratâ, orationi meae finem imponere possem, Auditores! nisi unum adhuc dicendum restaret idque, meâ quidem opinione, gravissimum. Aptissimam laudavimus institutionem Academicam, quatenus praecipue lectionibus habendis frequentandisque et quotidiano doctorum usu constat. Et certe quibusnam utantur doctoribus atque magistris, quotquot ad spem muneris Sacri adspirant, quamplurimum omnino interest. »Quales enim," ita praeclare PARAVIUS, Theologus Groninganus, »quales reddere discipulos volumus, tales necesse »est, ut simus ipsi, veri amore ardentes, boni »sanctique amantes, vere liberales ingenioque et »animo toto ad divina intenti." Nec tamen omnis prorsus a doctorum probitate et industria pendet institutio. Hi duces tantum commilitonibus praeeunt viamque exemplo monstrant et, ut sequantur, gnaviter eos adhortantur. Ipsi vero commilitones se iis erudiendos et instituendos confidenter tradant atque amore cum iis jungantur vere Christiano, dici vix potest, quam necesse sit. Imo vero se ipsi, moderante Deo, instituant exerceantque sibique mutuo, quantum possint, opitulentur oportet. Summum sibi vitae consilium animo pro-

ponant quotidie. Continuum cum Deo habeant alantque commercium. Ad eum colendum precibus, Sacrae Scripturae usu, frequentandis Ecclesiae Sacris, animum mentemque componant. Alacriter in studia incumbant domestica. Crebrâ repetitione, quae mater studiorum vocari solet, docta recolant. Saepius vires ipsi suas inter se periclitentur. In sodalitiis, quae vocantur, amicitias jungant et studiorum communione ad mutuam evehantur animorum conjunctionem. A turpi pigritia, a stolidâ vanitate, ab intemperantia morumque depravatione immunes se servent atque junioribus seniores consulant. De castitatis et virtutis vere Christianae praemio inter se concertent omnique id curâ agant, ut bene peracti curriculi Academici nunquam eos poeniteat, dicti illius praeclari memores: »oratio, meditatio, tentatio »faciunt Theologum." Atque haec quidem talia sunt, ut numquam satis studiosorum animis inculcentur, inprimis Theologorum. Ipsa vero, animadvertite, Auditores! ad colenda haec omnia quam optime sit composita Academica vita. Habet sane, non nego equidem, pericula sua peccandique illecebras; sed haec mihi unice vera est animi constantia, quae periculis exploretur et ad omnem surda est Sirenum cantum, prava jubentium. Et praestat omnino ipsius vitae usu, antequam in lucem prodeant, futuros exerceri Sacrorum antistites, quam inexercitatos postea turpiter labi aut

deflectere. Et sua quoque bona et commoda habet vita illa Academica, cujus meminisse juvat provectioris aetatis viros quoscunque spectatissimos. En lectissimam juvenum coronam, moribus, doctrina, consilio prope aequalium, qui libere vivunt, nec curis gravati neque officio, a solita hominum consuetudine in multis segregati, procul a parentibus atque cognatis, novae civitatis ejusque Academicae socii facti! Eodem veri amore incensi et altiora petentes, quam quae pueris tradantur, eodem convenerunt, et in eâ quidem vitae aetate felicissimâ, ubi mens aperta, memoria nondum affecta, animus ad hilaritatem compositus, sensus animi vividissimi sciendique summa est cupido corporisque vigor integerrimus. Convenerunt autem, ut, nullâ adhuc divitiarum nec stirpium honorumve ratione habitâ, in ingenua incumbant studia, humanitatem colant, ad ipsa veritatis religionisque adeo divinae arcana penetrent et ad gravissima instituantur in republica Ecclesiâque Christianâ obeunda munera. Hi, ubi fraternae jungantur amicitiae vinculo, quantopere sibi invicem prodesse poterunt et institutioni suae mutuo inservire, virtutum inter aequales aemuli! Ad me saltem quod attinet, Auditores! si quam in me vim habuerit Academica institutio, quâ ad bene peragendum munus Sacrum rite praepararer, hanc ut commilitonibus meis amicissimis, quorum nonnullos hîc adesse summopere laetor, haud minus acceptam

referam, quam doctissimis iisque optimis, quos cum Amstelodami, tum hic Leidae habui, praeceptoribus, utique par est.

Jam ad finem perductâ oratione meâ qualicunque tandem, dicta breviter recolite, humanissimi Auditores! Aptissimam laudaturi, prae quavis alia, Academicam institutionem, ad futuros quidem Sacrorum antistites probe informandos, primum de propaedeuticis, quae vocantur, studiis literarumque humaniorum cultu diximus, Theologo quippe prorsus necessariis; ipsam deinde delineavimus, qualis in Academiâ traditur, Theologiae disciplinam, eamque doctam, liberalem, practicam, et postremo ad vitam provocavimus omnemque consuetudinem Academicam. Quid plura? Ob oculos mihi versatur antistitis Sacrorum perfectissimum exemplar, qui, ad optimi Servatoris ejusque Apostolorum similitudinem, veritatis coelestis ipsiusque adeo Dei spiritu afflatus, et ad praeclara quaevis divinaque factus, religionem, quam sana mente concepit animoque fovet devotissimo, vere Christianam ore facundo tradat, labore indefesso ubivis promoveat, vitâ moribusque integerrimis commendet aliis, gregisque, sibi commissi, curam agit fidelissimam, »non vi »coactus nec turpis lucri studio ductus, sed »libenti et alacri animo, neque ita etiam ut »tanquam dominetur in electos, sed ut se magis »magisque gregis exemplum imitandum praebeat."

Hoc igitur, quod nobis animo fingimus, quod mente veluti intuemur, ad quod pro viribus enitimur, quod summis efferre laudibus omnibusque imitandum proponere, voce vero ac verbis haud satis depingere valemus; hoc inquam perfecti Sacrorum antistitis exemplar, aut ego fallor, Auditores! aut nullâ aliâ, quam hâc nostrâ Academicâ institutione, prudenter adhibitâ, potest re factoque in vitam transferri.

Superest, ut, in auspicando munere Academico, officii, quâ teneor, religione me solvam.

Ad Vos igitur primo loco me converto, Academiae Lugduno-Batavae Curatores! Viri nobilissimi, amplissimi! quibus id debeo, quod in editum hunc locum, quamvis trepidans, adscenderim. Vobis enim auctoribus et suasoribus factum est, ut Regis nostri augustissimi decreto, unâ cum praestantissimo KUENENO, Theologiae professor renuntiatus sim in hac Academiâ ordinarius. Pro quo eximio in me collato beneficio bonâque, quam de me meisque studiis concepistis, opinione debitas Vobis grates persolvere hodie in animo est. Eas accipitote, Viri amplissimi! meque Vestrûm habitote observantissimum! Nec putetis, quaeso, me in publicâ hac animi grati testificatione subsistere velle, ac si verbis sategissem.

Imo vero nihil mihi magis curae cordique est, quam re et factis diligentiam meam atque industriam in omnibus singulisque gravissimi, quod in me incumbit, officii partibus rite peragendis Vobis ita probare, ut vestri Vos voti nunquam poeniteat. Igitur si quid valeam, quod sentio, quam sit exiguum, id totum et Academiae, cui praeestis, consecrabo et studiosae juventuti, cujus commoda curare pergitis. Vos autem, qua estis humanitate, Vestro me honorifico favore prosequamini Vestrâque auctoritate et consiliis prudentissimis depressum erigatis, vacillantem confirmetis, bona appetentem ad quaevis meliora et optima perpetuo excitetis! Quod reliquum est, pro salute Vestrâ vota nuncupo sincera. Servet Vos benignissimum Dei numen ita diu incolumes, ut et patriae, quae omnes omnium caritates complectitur, et inclytae civitati Leidensi et, quam sibi virtutis praemium reportavit, celebratissimae huic doctrinarum scholae bene ac prudenter, pro voto, consulere possitis!

Vos deinde quum intueor, Viri Clarissimi! qui Academiam Lugduno-Batavam non tantum famae pervulgatae splendore, sed et exquisitissimae doctrinae luce collustratis uberrimâ, nescio, quo pudore ac verecundiae sensu perfundar, meae quippe mediocritatis mihi conscius. Octodecim fere anni praeterlapsi sunt, ex quo, post peracta studia Academica, vestris communibus suffragiis, Theolo-

giae doctor renuntiatus sum; sed Theologiam publice docendi provinciam aliquando in me delatum iri, ne per somnium quidem unquam cogitavi. Jam praeter spem exspectationemque meam, haud tamen invitus, Vestro adscribor ordini, in desideratissimi NIERMEYERI, quondam commilitonis mei, locum vacantem. Cujus ego summi Viri mortem praematuram eo magis cum omnibus bonis atque Ecclesiae Christianae nostraeque Academiae bene cupientibus lugendam duxi, quo arctiori cum eo amicitiae vinculo, inprimis postremo vitae tempore, junctus fuerim. Suspiçiebam in eo accuratae eruditionis copiam et ingenii subacti acumen et amabilem illam animi modestiam ac candorem, quo bonus esse quam videri malebat, iisque maxime dotibus se et Vobis ita commendavit et studiosae juventuti, ut magis magisque in deliciis haberetur ab omnibus. Huic igitur succedens ejusque laborem, morte eheu! interruptum, in me suscipiens, cogitate, quaeso, quo sim animo, cum curae meae ac sollicitudini maximae accedat moestitiae dolorisque sensus. Quis tandem ego sum, qui tanti Viri desiderium levem, et gravissimum, quod ejus obitu haec Academia, et vero ipsa Theologiae, praesertim Exegeticae, disciplina damnum tulit, quodammodo saltem resarciam? Erigit vero et recreat me Vestrae humanitatis recordatio, quâ scilicet a me, doctore inexercitato, haud exspectetis, quae ille praestare potuit et,

quamquam per nimis breve tempus, revera praestitit. Ergo Vos mihi succurrite, quos collegas aestumatissimos venerans saluto, meque Vobis ducibus et admonitoribus uti haud gravemini! Sunt inter Vos, qui disciplinas profiteantur, quarum major est, quam ceterarum, cum Theologiâ cognatio: his me quammaxime commendatum esse velim, ut omnes tendamus ad idem. Sed cunctae inter se arctissimo cohaerent vinculo artes doctrinaeque liberales, et jam compertum habetis, me, cui futuri informandi sunt Sacrorum antistites, de Academicae institutionis utilitate haud minus magnifice sentire, quam communis fert Eruditorum sententia. De me igitur Vobis ita persuadeatis, hoc mihi in votis esse, ut pro viribus aliquid conferam ad alendam augendamque illam inter ejusdem Academiae doctores animorum conjunctionem, quâ illius saluti et gloriae optime consulatur.

Quod inprimis Vobis dictum sit, Viri Clarissimi! quibus Theologorum Ordo Leidensis constat. Vobiscum arctioribus etiam vinculis ita me conjunctum video, ut paucis Vos singulatim compellare animus omnino jubeat. Decessit e Vestrûm numero, quo cum celeberrimo PALMIO praeceptore usus sum, multis mihi nominibus colendo, JOHANNES CLARISSE; sed te adhuc superstitem hîc adesse, Clarissime HENGELÎ! est, quod maximopere laeter mihique ex animo gratuler.

Tibi quid debeam, in cujus disciplinam e summi LENNEPII et ROORDAE et tui meique ROOYENSII schola me Pater optimus transtulit, tuus quondam commilito et etiamnunc amicus integerrimus, mihique filio ipsâ vitâ carior, quique maximis, quibus me cumulasti, beneficiis et hoc superaddidisti, quod mihi, ut delatam in me provinciam haud recusarem, suasor exstiteris; Tibi igitur quid debeam, verbis sane enuntiare nequeo; sed beatum me praedico, qui jam Tibi adesse meamque Tui observantiam Tibi probare possim. Inter Theologos Tu certe, quamquam rude donatus, omnium suffragiis, principem locum obtines, nec facile reperietur, qui de Novi Testamenti arte exegeticâ Te magis meliusve meruerit. Quam ego artem tum demum me in hac Academiâ probabiliter docuisse existimabo, quum, Tui ad exemplum, grammaticam interpretandi rationem unice veram et ipse secutus et discipulos ad eam sequendam assidue cohortatus fuerim. Tu igitur, venerande senex! vicissim mihi adesse Tuisque me monitis ac consiliis iuvare pergas, donec ad altiora Te evocet, quam paratus exspectas, Dei ejusdemque Patris benignissimi vox coelestis! — Nec minus Te praeceptorem optimum et amicum integerrimum et jam collegam compellare aestumatissimum, Clarissime KISTÌ! utique par est. Huc me vocatum esse, Te haud invito, et Tecum adhuc studiosae juventuti prodesse posse, cujus

ipse olim discipulus eximiam expertus sum benevolentiam, inter optima refero, quae in me hodie confert divina Providentia, vitae bona. Age, vir optime! eodem me collegam amore prosequare, quo discipulum complexus es! Exemplo Tuo me, quo tramite eundum sit, monstra quotidie, ut munere meo tuaque amicitia aliquando dignior evadam! Et diu adhuc, imo diutissime, in Academiae nostrae CHRISTIque adeo Ecclesiae emolumentum Te Deus conservet et salvum superesse velit. — Tibi quoque, doctissime SCHOLTENI! me jam haud uno nomine devinctum sentio. Optimam Tuam de me opinionem, cujus jam aliquot ante annis indicia acceperim, maximi equidem feci, et quae postea et recens adhuc mihi dedisti, amicitiae testimonia grato animo agnovi. His Tu sollicitudinem meam sublevasti, ne tali tantoque collegae impar sim. Omnes Te venerantur doctrinae statorem ac vindicem, Teque cariore non utuntur magistro, qui Theologiae operam dant in hac Academia juvenes optimi. Jam me in sodalitatem Tuam benevolus recipe, meque, Te longe inferiorem, at Tui studiosissimum, amicitia Tua honorare perge! — Atque ita me Tibi quoque superest, ut commendem, amicissime KUENENI! qui, eandem mecum provinciam nactus, sine mora literis missis mihi gratulari Tuamque mihi benevolentiam significare haud dedignatus es. A quo deinde tempore Te conveni, quem ne ore quidem

ac vultu noveram, Te talem expertus sum, qualem Te mihi et fama descripserat et discipulorum Tuorum laudatio. Quid? quod lectionum, mihi demandatarum, partem haud exiguam ad hunc usque diem, mea vice, explevisti, ne quid ex mea adhuc absentia detrimenti caperet studiosa juventus. Pro hoc igitur ceterisque Tuis in me collatis beneficiis gratias meas accipe, quas agere possum maximas, meque nullo non necessitudinis vinculo Tecum ita habe conjunctum, ut, si qua in re ego Tibi prodesse potero, lubentissime facturus sim et paratissime!

Denique ad Vos quoque salutandos meus me animus impellit, lectissimi Juvenes! qui in illustri hâc Academiâ literis ac disciplinis operam navatis. Tempora recordor, quae ipse juvenis in Academia degebam, quibusque non cum Theologis tantum, sed et cum haud paucis ceterarum doctrinarum studiosis amicitiâ junctus eram. Hinc colligere Vobis licet, prono me esse etiamnunc et benevolo in Vos omnes animo, cujuscunque tandem generis disciplinae nomen dedistis. Quare omnibus omnino Vobis me commendo Vestrûmque nemini prorsus deësse, cujus commodis inservire possim, in votis habeo. Quod inprimis Vobis dictum sit, qui, ut olim Sacro munere Vobis fungi contingat, sanctissimam colitis Theologiae disciplinam. Niermeyerum lugentes praeceptorem optimum, quo estis erga praeceptores animo, tes-

tificati estis luculentissime. Erat enim ille in paucis eximius Vestrique amantissimus. Mihi vero, in ejus locum suffecto, quamplurima desunt, quibus Ille ornatus erat Vobisque inserviit. Sed in memoriam venit, quam ad me misit, epistola, eo quidem tempore, quo, Roterodamo destinatus, in hanc vocaretur Academiam. Tum ille ex animo dolere sibi haud obscure significavit, quod non, antequam Theologiae capesseret munus professorium, per aliquod saltem temporis spatium Roterodamensium praeesse posset coetui Christiano; hinc enim sperasse se, fore ut haud exiguum in se redundaret emolumentum, quo melius futurorum inserviret antistitum Sacrorum commodis. Jam ego, si quid valeo, quae annorum aliquot me, praesertim Roterodami, experientia docuit, Vobis certe suppeditare possum omnibusque viribus prodesse Vobis conabor. Vos igitur his, quaeso, Vestrum in commodum diligenter utamini! Me accipite, Commilitones exoptatissimi! studiorum ducem ac comitem, qui Vobis docendis ipse discam! Et si in laudanda institutione Academica, quippe ad Vos formandos aptissima, ea tantum elocutus sum, quae vestra Vos quotidie experientia docet, beatos Vos praedicate, quibus nihil prorsus desit, quo ad munus Sacrum aliquando gerendum rite praeparemini! Moveat Vos illius muneris gravitas ad studia vestra, ut facitis, gnaviter persequenda! Animi pietate morumque Vos probitate

omnibus commendetis, qui Ecclesiae nostrae Reformatae curam gerunt fidelissimam! Prodeant e Vobis multi quotannis verbi divini ministri gregisque, quem suo sibi sanguine CHRISTUS peperit, pastores probabiliores! Et floreat in sempiternum haec celeberrima Leidensis schola Theologorum omnisque haec nostra Academia, verae eruditionis pulcherrima sedes!

Quae nostra vota ne Tu irrita sinas esse, Deus Optime Maxime! quem Patrem veneramur in JESU CHRISTO benignissimum!

DIXI.

ANNOTATIO.

P. 6. PAULI Apostoli effatum. 1 Tim. III. 1. verbis — pronuntiarunt. Vid. J. VAN GILSE, Oratio, quam habuit, inauguralis, quum in Seminario Teleio-baptistarum Amstelodamensi, anno 1849, Theologiae professionem auspicaretur.

〃 9. WYTTENBACHIUS in — RUHNKENII — vitae enarratione. Vid. WYTTENBACHII Opuscc. Tom. I. p. 60.

〃 12. mera institutio. Conff. PH. W. VAN HEUSDE, Brieven over den aard en de werking van het hooger Onderwijs, Utr. 1829. et C. PRUYS VAN DER HOEVEN, Oratio de institutione Academica. L. B. 1840.

〃 12. in literis — missis. Has literas primum, quantum scio, in lucem edidit N. C. KIST, in Archief voor de Kerkelijke Geschiedenis. T. IX. p. 521—523.

〃 13. lege — ecclesiastica. Vid. Reglement op het Examen ter toelating tot de Evangeliebediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk, gearresteerd d. 30sten Aug. 1854. Art. 9.

P. 15. otium fecit HENGELIUS. Over de Godgeleerdheid in het algemeen en hare betrekking tot het onderwijs op 's Lands hoogescholen in het bijzonder. Leiden 1850.

" 18. Ita PAULUS Apostolus. 1 Kor. III. 22.

" 21. a NIERMEYERO commendata. Oratio de Theologiae Practicae studio, futuro Euangelii ministro prorsus necessario, dicta anno 1852.

" 26. liberam et publicam. Cf. A. C. HOLTIUS, Oratio de liberalitate majorum nostrorum, quae Academiis instituendis augendisque cognita est. Traj. ad Rhen. 1836.

" 28. suae ipsa divinitatis testis. Vid. J. H. SCHOLTEN, Oratio de religione Christiana, suae ipsa divinitatis in animo humano vindice. L. B. 1843.

" 28. ANGELUS MERULA. Vid. W. MOLL, Angelus Merula, de Hervormer en Martelaar des geloofs. Amst. 1851.

" 31. PARAVIUS. Oratio de animo non minus Theologorum, quam ingenio Academica institutione informando. Gron. 1832. p. 20.

" 34. non vi coactus cet. Cf. 1 Petr. V. 2, 3.